

Стріжкова Алла Володимирівна
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
ORCID: 0000-0002-4477-7941
Researcher ID: D-4083-2019

«КАДРОВИЙ ГОЛОД» В ІТ-СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ЧИ РЕАЛЬНА ПЕРЕПОНА ДЛЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ?

Наукова робота присвячена дослідженню анонсованої Президентом України та урядом 2020 року «проблеми кадрового голоду», особливо на ринку ІТ. Піддана сумніву ця урядова сентенція, розглянуті аргументи, які вказують на перебільшення цієї проблеми у розвитку економіки та цифрової економіки зокрема. Запропоновано інші вектори зміни державної кадрової політики, які б дозволили зберігати і розвивати доволі багатий кадровий потенціал України.

Ключові слова: кадровий голод, ІТ, цифровізація, державна кадрова політика України.

Strizhkova Alla
Ph.D, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-4477-7941
Researcher ID: D-4083-2019

“PERSONNEL HUNGER” IN THE IT-SECTOR OF UKRAINE: IS IT A REAL OBSTACLE TO THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY?

The scientific report is devoted to the study of the “problem of staff shortage” announced by the President of Ukraine and the Government in 2020,

especially in the IT market. This government maxim is questioned, arguments are considered that indicate the exaggeration of this problem in the development of the economy and the digital economy in particular. Other vectors of change of the state personnel policy which would allow to keep and develop rather rich personnel potential of Ukraine are offered.

Keywords: staff shortage, IT, digitalization, personnel Ukraine state policy.

Всередині 2020 року Президент України Володимир Зеленський та його команда депутатів «Слуги народу» і чиновників Кабінету Міністрів України почали заявляти про начебто надзвичайно вагому проблему національного масштабу – «кадрового голоду» в Україні. Як розцінювати сутність цієї проблеми?

Кадровий голод можна розуміти як нестачу кваліфікованих кадрів для виконання трудових обов'язків на вакантних посадах.

Які ж кадри вважаються кваліфікованими? Ключова мета освіти – здобуття необхідних навичок та компетенцій, при цьому одні й ті ж або максимально близькі навички чи компетенції можуть здобуватися під час навчання на різних спеціальностях. Саме вони й формують у кінцевому рахунку кваліфікацію працівника. Цим і пояснюється практика в державах ЄС – США – Канаді, коли одну й ту ж посаду можуть обіймати люди не лише з дипломами різних університетів, а й різних спеціальностей. З метою розвитку цифрової економіки та суспільства найбільше потрібні кадри з вищою технічною освітою або, як мінімум, навичками та компетенціями, які наразі затребує ІТ-ринок.

Міністерство цифрової трансформації заявляє, що Україна потребує 450 тис. ІТ-спеціалістів, а зараз працює близько 200 тис. В середньому за рік заклади вищої освіти України випускають по 20 тис. фахівців потрібних технічних спеціальностей.

Проте, за даними Державного центру зайнятості України за кодом професії 1236 у період 1 січня – 1 березня 2021 р. було розміщено аж дві вакансії головних програмістів, а статус безробітних отримали 10 осіб, головних фахівців з програмного забезпечення – розміщено було 5 вакансій, статус безробітних отримали 45 осіб [1]. При аналізі відповідних даних за іншим критерієм – видами економічної діяльності – цифри більш жваві: так, за КВЕДом 62.01 було розміщено

123 вакансії, а статус безробітних отримали 832 особи, за КВЕДом 62.02 – 78 вакансій, статус безробітних отримали 389 осіб [1].

Звичайно, ринок ІТ-кадрів більш динамічний за ринок кадрів традиційних секторів економіки. У зв'язку з цим, у ІТ-спільноті склалися свої напрацьовані практикою правила кадрової політики і пошук роботи та закриття вакансій відбувається на більш вузькоспеціалізованих сайтах доволі швидко, без традиції офіційно ставати на облік безробітних (що, звичайно, пояснюється і особливостями оформлення відносин із компаніями не на основі трудових договорів, а цивільно-правових з фізичними особами або господарсько-правових договорів з фізичними особами-підприємцями).

Проте, навіть на більш вузькоспеціалізованому сайті для пошуку вакансій/кандидатів для роботи в ІТ-секторі <https://djinni.co/> в кінці березня 2021 року було запропоновано 19392 вакансії, а кандидатів шукало роботу 16584 осіб [2]. Отже, навіть сумарно з офіційною статистикою Державного центру зайнятості України така кількість і близько не сягає навіть 100 тис., тим паче не 450 тис. вакансій. На жаль, більшість вакансій розраховано на спеціалістів рівня «трейні» або «джуніор» і передбачають або безоплатні (чи за символічну оплату) стажування, або відносно середніх показників на ринку невеликі розміри винагород. Звичайно, окремим сегментом є і пошук топ-спеціалістів з величезним досвідом і сильно розвинутими знаннями, навичками та іншими компетентностями (сеньйорів, тим лідів, архітекторів), для яких, в основному, і пропонується справді гідна оплата праці. Але загальною тенденцією у багатьох компаній поки що залишається при збільшенні на ринку кількості спеціалістів зменшувати їх розміри винагород та/або іншими способами економити на кадрах (наприклад, збільшувати як вимоги до рівня кваліфікації майже на усіх посадах розробників ПЗ, так і час, через який проводяться перегляди розмірів винагород).

Крім того, далеко не всі випускники/студенти-старшокурсники українських закладів вищої освіти технічного профілю серед вказаної кількості кандидатів, які шукають роботу (значна частина спеціалістів змінила професію шляхом закінчення певних курсів по новій спеціалізації або самостійним навчанням). Натомість, ба-

гато талановитих українців ще зі студентських років зареєстровано на фріланс-біржах на зразок Upwork [3], де вони укладають контракти безпосередньо з замовниками, чесно за ринковими правилами визначаючи розміри своїх рейтів (погодинної ставки винагороди). Маючи такий досвід, знаючи реальну ринкову вартість своєї роботи (цінності своїх послуг) хорошим спеціалістам потім непросто погодитися на умови співробітництва та/або розміри винагород, які пропонують більшість мікро, малих, середніх ІТ-підприємств та навіть деяких великих (так званих «галер»). Саме тому, навіть проживаючи в Україні, найцінніші спеціалісти *de facto* займаються зовнішньоекономічною підприємницькою діяльністю, співпрацюючи з іноземними фізичними та/або юридичними особами, оскільки ринок України ще не здатен їм запропонувати гідні розміри оплати праці. Ще значна частина справді хороших, топ-спеціалістів уже емігрувала до країн Європейського Союзу чи Америки. Невідомо, чи враховувало цих фахівців Міністерство цифрової трансформації у задекларовані ним близько 200 тис. працівників галузі.

Одним із шляхів вирішення завдань забезпечення висококваліфікованими ІТ-кадрами вакансій в Україні уряд обрав «переманювання» ІТ-розробників з Республіки Білорусь після буремних політичних подій, пов'язаних з виборами Президента Білорусі 2020 року. Так, Президент України 2 жовтня 2020 року опублікував Указ № 420/2020 «Про деякі заходи щодо залучення підприємців, висококваліфікованих спеціалістів, які є громадянами Республіки Білорусь», яким Голова Держави постановив уряду подовжити строки тимчасового перебування на території України громадян Білорусі, спростити оформлення посвідок на тимчасове проживання для громадян Республіки Білорусь та процедуру їх реєстрації ФО-Пами-платниками єдиного податку, оптимізації порядку одержання дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства для працевлаштування громадян Республіки Білорусь, які є висококваліфікованими спеціалістами, зокрема фахівцями у сфері інформаційних технологій та інновацій, імміграція яких відповідає інтересам України [4]. На виконання цього Указу за ініціативи Державної міграційної служби України Кабінетом Міністрів України прийнято

постанову № 933 від 20 жовтня 2020 р. «Про внесення змін до Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання» [5], яка спрощує порядок оформлення посвідок на тимчасове проживання певним категоріям іноземців: описано, що в першу чергу умови актуальні для громадян Республіки Білорусь, фахівців у галузі ІТ-технологій, які щойно працевлаштувалися в Україні, та членів їх сімей. Проте, сам текст підзаконного акту сформульований без специфік, що дозволяє скористатися пільговими умовами, наприклад, громадянам Індії, Бангладеш, Пакистану чи інших держав, ІТ-ринки яких в певному сегменті намагаються конкурувати з ІТ-ринком України. Тим паче, між політикумом України і Білорусі останнім часом склалася певна криза у відносинах, що може вплинути на міграційну політику. Викликає сумнів, що справді висококваліфіковані розробники ПЗ з хорошим володінням англійською, змушені емігрувати з Білорусі, обиратимуть Україну, а не інші країни ЄС з більш комфортними умовами життя і вищими пропозиціями винагород в ІТ секторі. Виходить, що така державна кадрова політика може скоріше переманити в Україну іммігрантів із держав з гіршими умовами оплати праці в ІТ індустрії, ніж в Україні, які будуть згодні працювати за нижчі рейти, і цим зменшувати середні розміри винагороди на ринку ІТ, що може створити більшу конкуренцію для українських спеціалістів, хто ще не наважився виїхати закордон. В довгостроковій перспективі це навпаки може підштовхувати найбільш конкурентоздатних спеціалістів виїжджати закордон, що лише поглиблюватиме проблему нестачі саме топ-фахівців.

На нашу думку, в Україні навчається і працює багато кваліфікованих технічних спеціалістів, затребуваних на ринку ІТ, проте сам ринок поки не здатен забезпечити достойних умов для топових спеціалістів, за яких на міжнародному ринку триває боротьба, а держава навіть не намагається достойно відстояти своїх спеціалістів та створити для талановитих фахівців такі умови, які зможуть зацікавити їх працювати на Батьківщині. В таких умовах задача держави – підтримати вітчизняних суб'єктів господарювання, стимулюючи їх різними (в першу чергу ринковими) механізмами залишати топових

спеціалістів в Україні. Відповідно, кадрова політика держави дійсно потребує зміни навіть вектору, а вже потім розробки національної програми зменшення трудової еміграції (в першу чергу висококваліфікованих спеціалістів, які найбільше можуть допомогти розбудові цифрової економіки та суспільства в Україні, а не лише робочих спеціальностей).

Таким чином, можна стверджувати, що проблема «кадрового голоду» в Україні суттєво перебільшена урядом, а країна має хороший потенціал для розвитку цифрової економіки та суспільства. Розроблено пропозиції переорієнтації державної кадрової політики з переманювання іноземців-іммігрантів на стимулювання вітчизняних висококваліфікованих спеціалістів залишатися працювати в Україні, розробити національну програму зменшення трудової еміграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69>.
2. Анонімний пошук роботи на Джинні. Для всіх, хто працює в ІТ. URL: <https://djinni.co/>.
3. Upwork. Join the world's work marketplace. URL: <https://www.upwork.com/>
4. Про деякі заходи щодо залучення підприємців, висококваліфікованих спеціалістів, які є громадянами Республіки Білорусь: Указ Президента України № 420/2020 від 2 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4202020-35217>.
5. Про внесення змін до Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання: постанова Кабінету Міністрів України № 933 від 20 жовтня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/933-2020-%D0%BF#Text>.

REFERENCES

1. Derzhavnyi tsentr zainiatosti. Analitichna ta statystychna informatsiia. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69> [in Ukrainian].
2. Anonimnyi poshuk roboty na Dzhyni. Dlia vsikh, khto pratsiuie v IT. URL: <https://djinni.co/> [in Ukrainian].
3. Upwork. Join the world's work marketplace. URL: <https://www.upwork.com/> [in English].

4. Pro deiaki zakhody shchodo zaluchennia pidpriiemstiv, vysokokvalifikovanykh spetsialistiv, yaki ye hromadianamy Respubliky Bilorus: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 420/2020 vid 2 zhovtnia 2020 roku. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4202020-35217> [in Ukrainian].

5. Pro vnesennia zmin do Poriadku oformlennia, vydachi, obminu, skasuvannia, peresylannia, vyluchennia, povernennia derzhavi, vyznannia nedisnoiu ta znyshchennia posvidky na tymchasove prozhyvannia: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 933 vid 20 zhovtnia 2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/933-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Токарева Катерина Олегівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстику Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-7891-226X*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ

У публікації розглянуто деякі аспекти правового регулювання криптовалюти. Підкреслено, що в умовах сьогодення існує потреба комплексного дослідження сутності віртуальних активів й закріпленні відповідного «загального» правового режиму їх існування в Україні, а також розроблення відповідних законодавчих приписів щодо оподаткування операцій з віртуальними активами, впровадження відповідних контрольних заходів за такими операціями та ін., що у підсумку дозволить забезпечити й додаткові надходження коштів до бюджетів різних рівнів.

Ключові слова: криптовалюта, віртуальний актив, цифровий актив, оподаткування.

Tokarieva Kateryna

*PhD, Senior researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Associate Professor of Law Enforcement and Police of Kharkiv National University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0001-7891-226X*